

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті розглядаються сучасні зміни в економіці регіонів України, які відбулися внаслідок подій на Донбасі. Досліджено основні негативні зміни, які сталися у продовж цього періоду в економіці. Визначено, що основними проблемами у розвитку регіонів України є спад промислового виробництва та недостатнє фінансування регіонів. Визначено, що внаслідок кризової ситуації в економіці звужуються фінансові можливості уряду і гостріше проявляється розрив у рівнях, темпах розвитку, перевагах та можливостях окремих регіонів. Встановлено, що важливим є законодавче врегулювання проблеми стимулювання розвитку регіонів. Було визначено, що для покращення фінансового забезпечення розвитку регіону потрібно покращувати джерела фінансових ресурсів регіону: доходи від реалізації продукції підприємств регіону; інвестиції в основний капітал регіону; кредити та займи; бюджетне фінансування. Фінансове забезпечення регіонального господарського комплексу повинно враховувати напрями використання фінансових ресурсів, серед яких важливими є такі: забезпечення поточних видатків та витрат, накопичення ресурсів; оновлення виробничих фондів, інновації; поповнення недостатності власних коштів; управління, забезпечення соціальних стандартів, розвиток. Поглиблення дисбалансу соціально-економічного та культурного розвитку суттєво ускладнює здійснення єдиної політики соціально-економічних перетворень, формування загальнодержавного ринку товарів і послуг, збільшує загрозу регіональної кризи.

* Перепелюкова О.В. – к.е.н., м.н.с. відділу проблем міжрегіонального співробітництва Інституту економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ.

В статті було встановлено, що державна політика щодо підтримки територій повинна мати більш системний характер та бути ефективнішою з точки зору досягнення кінцевих результатів, тобто подолання економічної кризи. У статті виокремлено основні заходи державного стимулювання розвитку регіонів.

Ключові слова: регіон, економічна криза, державна політика, стратегія розвитку, фінансове забезпечення.

В статье рассматриваются современные изменения в экономике регионов Украины, которые произошли вследствие событий на Донбассе. Исследованы основные негативные изменения, которые произошли в течение этого периода в экономике. Определено, что основными проблемами в развитии регионов Украины является спад промышленного производства и недостаточное финансирование регионов. Определено, что в результате кризисной ситуации в экономике сужаются финансовые возможности правительства и острее проявляется разрыв в уровнях, темпах развития, преимуществах и возможностях отдельных регионов. Установлено, что важным является законодательное урегулирование проблемы стимулирования развития регионов. Было определено, что для улучшения финансового обеспечения развития региона нужно улучшить источники финансовых ресурсов региона: доходы от реализации продукции предприятий региона; инвестиции в основной капитал региона; кредиты и займы; бюджетное финансирование. Финансовое обеспечение регионального хозяйственного комплекса должно учитывать направления использования финансовых ресурсов, среди которых важными являются: обеспечение текущих расходов и доходов, накопление ресурсов; обновление производственных фондов, инновации; восполнения недостаточности собственных средств управления, обеспечения социальных стандартов, развитие. Углубление дисбаланса социально-экономического и культурного развития существенно усложняет осуществления единой политики социально-экономических преобразований, формирование общегосударствен-

ного рынка товаров и услуг, увеличивает угрозу региональной кризиса. В статье было установлено, что государственная политика по поддержке территорий должна иметь более системный характер и быть более эффективной с точки зрения достижения конечных результатов, т.е. преодоления экономического кризиса. В статье выделены основные меры государственного стимулирования развития регионов.

Ключевые слова: регион, экономический кризис, государственная политика, стратеги развития, финансовое обеспечение.

The article examines current changes in the economy of regions of Ukraine that have occurred as a result of developments in the Donbass. The basic negative changes that have occurred in furthering this period the economy. It was determined that the main problems in the regions of Ukraine is the decline in industrial production and insufficient funding regions. Determined that because of the crisis in the economy, narrow financial possibilities of government and acutely evident gap in levels, the pace of development benefits and opportunities of individual regions. Found that important legislative solution to the problem stimulate regional development. It was determined that to improve the financial security of the region need to improve the financial resources of the region: revenues from sales of products of the region; fixed investment in the region; Loans and Loans; budget financing. Financial support regional economic complex should take into account the areas of financial resources, including important are: providing current expenditures and cost savings resources; upgrade production facilities, innovation; lack of replenishment of own funds; governance, social standards, development. The deepening imbalance socio-economic and cultural development greatly complicates the implementation of a uniform policy of socio-economic reforms, formation of the national market for goods and services, raising the specter of a regional crisis. The article stipulates that the degree of social differentiation of regions is reflected in the dynamics and structure of employment, unemployment, income levels and real consumption.

The article found that government policies to support areas should be more systemic in nature and be more effective in terms of achieving outcomes, the economic crisis. It was determined that one of the ways to improve the economic development of the regions of Ukraine by state and local authorities is the development and implementation of strategies and regional development programs. It is noted that the system of budgetary control has certain shortcomings, both in terms of allocation of funds and in terms of tax burden on the regions. The article singles out the main measures of stimulation of regional development.

Key words: region, economic crisis, public policy, strategy development, financial support.

Постановка проблеми. Зміни в економіці регіонів України на сучасному етапі розвитку відбуваються під впливом багатьох факторів, проте тенденції на Сході країни найбільш негативно вплинули на розвиток регіонів та їх зовнішньоекономічну діяльність.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми соціально- економічного розвитку регіонів України потребують постійної уваги вчених. Ці проблеми досліджуються провідними вченими: М. І. Долішнім, В. І. Павловим, Л. Л. Тарангул, І. О. Горленко, О. П. Кириленко, В. С. Кравченком, І. О. Луніною, Д. М. Стеченком. Але складність економічного розвитку, специфіка регіонального управління потребують подальшого дослідження.

Метою даної статті є виявлення сучасних проблем економічного розвитку регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на потужний економічний потенціал, величезні можливості для стабілізації і пожвавлення господарської діяльності, в Україні непомітні суттєві позитивні зрушення. Нераціональне і неповне використання економічного потенціалу зумовлене рядом факторів, у тому числі — недостатньою увагою до регіональних проблем, до наявних диспропорцій у розміщенні продуктивних сил. Розробку і проведення регіональної політики в країні ускладнює значна диференціація її соціально-економічного простору.

Внаслідок кризової ситуації в економіці звужуються фінансові можливості уряду і гостріше проявляється розрив у рівнях, темпах розвитку, перевагах та можливостях окремих регіонів. Крім того, криза по-різному зачепила регіони у зв'язку з існуючими диспропорціями в територіальній структурі національної економіки, в темпах їх переходу до ринкових відносин. Ступінь соціальної диференціації регіонів відбивається у динаміці і структурі зайнятості, безробітти, рівні доходів та реального споживання [1].

Найважливішим завданням розвитку українського суспільства є підвищення якості управління соціально-економічним розвитком держави і регіонів. На сьогодні в практиці державного управління в Україні фінансові та матеріальні ресурси, що спрямовуються на розвиток регіонів, використовуються неефективно. Крім того, неправильно побудована система управління призводить до розбіжностей інтересів суб'єктів господарювання. Більшість регіонів не в змозі самостійно вирішувати свої соціально-економічні проблеми, що зумовлює необхідність втручання держави в їх життєдіяльність.

Одним з інструментів політики регіонального розвитку, який набуває поширення останнім часом є активізація транскордонного та прикордонного співробітництва. Розвиток міжрегіональних економічних зв'язків забезпечить підвищення ролі регіону у зовнішньоекономічному співробітництві, активну участь у діяльності міжнародних організацій. Соціальна стабільність населення головним чином залежить від рівня розвитку економіки й самодостатності регіонів. Нинішній соціально-економічний та екологічний стан регіонів є наслідком загальної кризи економіки [2]. Незважаючи на потужний економічний потенціал, величезні можливості для стабілізації і пожвавлення господарської діяльності, в Україні непомітні суттєві позитивні зрушення. Нераціональне і неповне використання економічного потенціалу зумовлене рядом факторів, у тому числі — недостатньою увагою до регіональних проблем, до наявних диспропорцій у розміщенні продуктивних сил. Розробку і проведення регіональної політики в країні ускладнює значна диференціація її соціально-економічного простору. Внаслідок кризової ситуації в економіці

звужуються фінансові можливості уряду і гостріше проявляється розрив у рівнях, темпах розвитку, перевагах та можливостях окремих регіонів. Крім того, криза по-різному зачепила регіони у зв'язку з існуючими диспропорціями в територіальній структурі національної економіки, в темпах їх переходу до ринкових відносин. Ступінь соціальної диференціації регіонів відбивається у динаміці і структурі зайнятості, безробітті, рівні доходів та реального споживання [3].

Необхідність дослідження соціально-економічного розвитку регіону (області, міста, району) аргументується такими чинниками: низка взаємопов'язаних проблем регіонального соціально-економічного розвитку, які виникають між продуктивними силами і застарілими формами організації економічного життя, виробництвом і споживанням, виробництвом і економічною ситуацією, територіями і підприємствами; процеси децентралізації призводять до посилення, поряд із вертикальними зв'язками, горизонтальних залежностей, а передача реальної економічної влади відповідним місцевим органам дає змогу розкрити та використати ті резерви, які є в кожному регіоні; визначення необхідності перебудови, удосконалення господарського комплексу кожного регіону за умов соціальної та економічної спрямованості розвитку економіки регіону; зростання потреб у детальній інформації про технічні, економічні, соціальні, екологічні можливості відповідних територій [4].

Інша не менш важлива проблема у економічному розвитку регіонів є недостатнє фінансове забезпечення.

Для регіонального розвитку одним з найважливіших і істотних джерел фінансового забезпечення виступає бюджетне фінансування. Регіони України відрізняються за своїм економічним розвитком, і держава бере на себе відповідальність за усунення дисбалансів розвитку шляхом вирівнювання місцевих бюджетів. Система бюджетного регулювання має певні недоліки, як в плані розподілу коштів, так і в плані податкового навантаження на регіони. Проте, в нашому випадку акцент слід зробити не на функціонуванні всієї системи бюджетних відносин, а на організації вирішення тих цілей, для яких

здійснюється це фінансування. У формуванні місцевих бюджетів повинні враховуватися або знаходити відзеркалення проекти виробничо-технічного призначення, науково-технічного розвитку даної території і ін.

Таким чином, треба визначити основні джерела фінансових ресурсів регіону: доходи від реалізації продукції підприємств регіону; інвестиції в основний капітал регіону; кредити та займи; бюджетне фінансування.

Фінансове забезпечення регіонального господарського комплексу повинно враховувати напрями використання фінансових ресурсів, серед яких важливими є такі: забезпечення поточних видатків та витрат, накопичення ресурсів; оновлення виробничих фондів, інновації; поповнення недостатності власних коштів; управління, забезпечення соціальних стандартів, розвиток [5].

Зменшення регіональних економічних та соціальних диспропорцій належить до ключових завдань державної регіональної політики України. Поглиблення дисбалансу соціально-економічного та культурного розвитку суттєво ускладнює здійснення єдиної політики соціально-економічних перетворень, формування загальнодержавного ринку товарів і послуг, збільшує загрозу регіональної кризи, дезінтеграцію національної економіки. Регіональні диспропорції гальмують забезпечення високих темпів економічного зростання на всій території держави [6].

Державна політика щодо підтримки територій повинна мати більш системний характер та бути ефективнішою з точки зору досягнення кінцевих результатів, тобто подолання економічної кризи. Важливим є законодавче врегулювання проблеми стимулювання розвитку регіонів. Одним із напрямів поліпшення економічного розвитку регіонів України з боку державних та місцевих органів влади є розробка та впровадження стратегій та програм регіонального розвитку.

Відповідно до Стратегії економічного та соціального розвитку України заходами державного стимулювання розвитку територій мають стати:

вироблення офіційних критеріїв надання територіям статусу депресивних та інструментарію державної політики щодо цих територій;

цільове спрямування державних капітальних вкладень у розвиток виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктур депресивних регіонів;

надання державної підтримки, зокрема фінансової, малим підприємствам, сприяння формуванню інфраструктури розвитку підприємництва;

спрямування міжнародної технічної допомоги на розв'язання актуальних соціально-економічних та екологічних проблем, а також вжиття інших важливих заходів;

сприяння зайнятості населення, забезпечення цільового фінансування програм перекваліфікування трудових ресурсів, розвиток соціально-культурної сфери, поліпшення охорони довкілля;

встановлення обґрунтованого співвідношення між частками інвестиційних ресурсів, що спрямовуються на стимулювання динамічного зростання регіонів і зменшення регіональних відмінностей;

визначення гранично допустимого рівня міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації, запровадження відповідного моніторингу на державному та регіональному рівнях;

запровадження механізму інвестиційного стимулювання розвитку депресивних територій;

забезпечення правового вирішення питань щодо управління спільною власністю територіальних громад, що дозволить активізувати розвиток місцевого ринку цінних паперів, ефективно вирішувати місцеві питання розвитку ринку комунальних позик і комунального кредиту, сприяти фінансовому забезпеченню територій у цілому та розвитку комунальної і спільної власності територіальних громад;

запровадження принципу додатковості фінансування заходів щодо вирішення регіональних проблем розвитку - державні ресурси розглядаються як додаткові до ресурсів, що акумулюються регіоном самостійно;

встановлення правової відповідальності уряду та місцевих органів влади за виконання взятих ними зобов'язань щодо регіонального розвитку.

Висновок. Таким чином, проведені дослідження довели, що вплив сучасних тенденцій негативно відображається на економічному розвитку економіки регіонів. Сучасний стан економіки України, перетворення і процеси, які відбувалися у минулому, свідчать про те, що розв'язання проблем соціально-економічного розвитку є одним з найбільш важливих у державі. Подолання кризових явищ, перехід до сталого економічного зростання потребують подальшого відпрацювання механізмів регулювання економіки як на державному, так і на регіональному рівні.

Державна регіональна політика в першу чергу повинна бути спрямована на розв'язання проблем зростання регіональних диспропорцій у сфері соціально-економічного розвитку регіонів, нерозвинутої виробничої та соціальної інфраструктури, низької інвестиційної привабливості регіонів та інноваційної активності в них, нераціонального використання людського потенціалу та слабких міжрегіональних зв'язків.

Основною метою державної регіональної політики України на сучасному етапі розвитку є створення умов, що дадуть змогу регіонам повністю реалізувати наявний потенціал, зробити максимальний внесок у національну економіку, здобути конкурентні переваги на зовнішньому ринку. Отже, вона повинна забезпечувати ефективне стимулювання процесів регіонального розвитку, уникати міжрегіональних диспропорцій, узгоджувати дії центральних та регіональних органів влади у здійсненні структурної перебудови економіки.

Література

1. Герасимчук З. В. Класифікація видів регіональної політики / З. В. Герасимчук // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Економічні науки. – 2000. – № 5 – С. 269–280.

2. Панкрухин А. П. Маркетинг територій : [учебное пособие] / Панкрухин А. П. – СПб. : Питер, 2006. – 416 с.

3. Хвесик М. А. Стратегія соціально-економічного розвитку регіону (на прикладі Волинської області) : монографія / [М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Н. В. Вишнеська, Ю. М. Хвесик]. – К. : Кондор, 2004. – 376 с.

4. Данилишин Б.М. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика / Б.М. Данилишин, Л.Г. Чернюк, М.І. Фащевський; за ред. член.-кор. НАНУ Б. Данилишина. — Черкаси: УДТУ, 2006. — 315 с.

5. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій / відпов. ред. Ю.В. Кін-дзерський. — К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України 2007. —408 с.

6. (Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 498с.

Поступила до редакції 15.11.15

© О.В. Перепелюкова, 2015